

**BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINF O'QITUVCHILARIDA YOZMA
NUTQNI TO'G'RI SHAKLLANTIRISH OMILLARI**

Toshkent Amaliy fanlar universiteti,
Boshlang'ich ta'lim nazariyasi va metodikasi
kafedrasida katta o'qituvchisi

Abdiyeva Qo'ysintosh Azadovna

2-kurs talabasi

Turdipo'latova Shaxzoda

**FACTORS OF CORRECT FORMATION OF WRITTEN SPEECH IN
FUTURE PRIMARY SINGLE TEACHERS**

Tashkent University of Applied Sciences, Department of Theory and Methodology of
Primary Education, Senior Lecturer

Abdiyeva Koysintosh Azadovna

2nd year student Turdipolatova Shahzoda

Annotatsiya- ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida yozma nutq ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslari yoritilgan. Nutqning shaxs kamolotidagi o'rni, kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish omillari, dars jarayonida qo'llaniladigan samarali metodlar hamda o'qituvchi va ota-ona hamkorligining ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida pedagogik kuzatish, tahlil va umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, interaktiv metodlar, o'yin texnologiyalari va ijobiy psixologik muhit muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, nutq, yozma, muloqot, kommunikativ kompetensiya, nutq rivoji, interaktiv metod, pedagogik yondashuv, ijtimoiylashuv.

Аннотация – в данной статье рассматриваются теоретические и практические основы развития навыков письменной речи у учащихся начальной школы. Анализируется роль речи в личностном развитии, факторы формирования коммуникативной компетентности, эффективные методы, используемые в учебном процессе, и важность сотрудничества учителя и родителей. В исследовании использованы методы педагогического наблюдения, анализа и обобщения. Результаты показывают, что интерактивные методы, игровые технологии и позитивная психологическая среда являются важными факторами

развития коммуникативных навыков.

Ключевые слова: начальное образование, речь, письмо, коммуникация, коммуникативная компетентность, развитие речи, интерактивный метод, педагогический подход, социализация.

Abstract - this article discusses the theoretical and practical foundations of developing written speech skills in primary school students. The role of speech in personal development, factors for the formation of communicative competence, effective methods used in the lesson process, and the importance of teacher-parent cooperation are analyzed. The research used pedagogical observation, analysis, and generalization methods. The results show that interactive methods, game technologies, and a positive psychological environment are important factors in the development of communication skills.

Keywords: primary education, speech, writing, communication, communicative competence, speech development, interactive method, pedagogical approach, socialization.

Boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarda til va nutq madaniyatini shakllantirishning eng muhim davri hisoblanadi. Aynan shu bosqichda o'quvchi o'z fikrini og'zaki va yozma tarzda to'g'ri, aniq hamda izchil ifodalashni o'rganadi. Yozma nutq — bu inson tafakkurining natijasi bo'lib, uning mantiqiy fikrlash, so'z boyligi va grammatik kompetensiyasini namoyon etadi. Shu bois boshlang'ich sinf o'qituvchisining asosiy vazifalaridan biri o'quvchilarda yozma nutq ko'nikmalarini shakllantirish, ularni mustaqil ravishda fikrini yozma shaklda ifodalashga o'rgatishdan iboratdir

Yozma nutq inson tafakkurining muhim ko'rinishlaridan biri bo'lib, u shaxsning fikrlash darajasi, til madaniyati va bilim saviyasini namoyon etadi. Jamiyat taraqqiyoti, ta'lim tizimi va ilm-fan rivoji yozma nutqning to'g'ri va mukammal shakllanishiga bo'lgan ehtiyojni kuchaytiradi. Ayniqsa, umumiy o'rta va oliy ta'lim jarayonida yozma nutqni rivojlantirish o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, bilimlarni o'zlashtirishi hamda ularni mantiqiy ifodalashida muhim ahamiyat kasb etadi. Yozma nutq og'zaki nutqdan farqli ravishda oldindan o'ylab yoziladi, rejalashtiriladi va tahrir qilinadi. Shu bois uni shakllantirish uzoq davom etadigan, murakkab va tizimli jarayondir.

Yozma nutqni to'g'ri shakllantirishda eng asosiy omillardan biri til me'yorlarini chuqur egallashdir. Adabiy til qoidalarini bilish va ularga amal qilish yozma matnning

aniqligi va tushunarligini ta'minlaydi. Leksik boylikning yetarliligi fikrni aniq va ta'sirchan ifodalash imkonini bersa, grammatik bilimlar gap va jumlalarining to'g'ri tuzilishiga xizmat qiladi. Imlo va punktuatsiya qoidalariga rioya qilish yozma nutqning savodxonligini belgilovchi muhim mezonidir. Xatolarsiz va ravon yozilgan matn o'quvchi yoki o'qituvchi tomonidan oson qabul qilinadi hamda muallif fikrning to'liq anglashiga yordam beradi. Yozma nutq tafakkur jarayonlari bilan uzviy bog'liqdir. Inson fikrini yozma shaklda ifodalashdan avval mavzuni to'liq tushunib oladi, asosiy g'oyani aniqlaydi va uni izchil bayon etishga harakat qiladi. Bu jarayonda tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish va xulosa chiqarish kabi aqliy faoliyatlar muhim rol o'ynaydi. Yozma nutqni rivojlangan shaxs o'z fikrini mantiqiy ketma-ketlikda ifodalaydi, ortiqcha so'zlardan qochadi va matn mazmunini boyitishga intiladi. Shu sababli yozma nutqni shakllantirish tafakkurni rivojlantirish bilan chambarchas bog'liq hisobladi.

Psixologik omillar ham yozma nutq rivojiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. o'quvchining yozishga bo'lgan qiziqishi, ichki ehtiyoji va motivatsiyasi yozma ishlarning sifatiga bevosita ta'sir etadi. Agar o'quvchi yozma nutqni faqat baho olish vositasi deb emas, balki o'z fikrini erkin ifodalash imkoniyati sifatiga qabul qilsa, yozish jarayoni samaraliroq kechadi. Diqqat, xotira va tasavvur kabi psixik jarayonlar ham yozma nutqning shakllanishida muhim o'rin tutadi. Yozish jarayonida diqqatni jamlay olish, kerakli so'z va grammatik shakllarni xotiradan tez topish yozma nutq sifatini oshiradi. Pedagogik omillar yozma nutqni to'g'ri shakllantirishning yetakchi vositalaridan biridir. Ta'lim jarayonida o'qituvchi tomonidan qo'llaniladigan metod va usullar yozma nutq rivojiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Yozma ishlarni bosqichma-bosqich murakkablashtirib borish, muntazam mashqlar tashkil etish va o'quvchilarning xatolari ustida tizimli ishlash ijobiy natija beradi. o'qituvchining yozma ishlarni tahlil qilib aniq va tushunarli tavsiyalar berishi o'quvchining o'z ustida ishlashiga yordam beradi. Shu bilan birga, mustaqil yozma ishlar, bayon, insho va referatlar yozdirish yozma nutqni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Yozma nutqni shakllantirishda o'qish madaniyatining o'rni alohida ahamiyat kasb etadi. Badiiy, ilmiy va ommabop adabiyotlarni muntazam o'qish o'quvchilarning so'z boyligini oshiradi, nutqiy tajribasini kengaytiradi va yozma nutq uchun tayanch bo'lib xizmat qiladi. o'qish jarayonida o'quvchi turli uslubdagi matnlar bilan tanishadi, ularning tuzilishi va til xususiyatlarini o'zlashtiradi. Bu esa o'z navbatida yozma nutqda uslubiy to'g'rilikni ta'minlashga yordam beradi. Ijtimoiy muhit ham yozma nutq rivojiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Oila, maktab va jamiyatda yozma nutqqa bo'lgan e'tibor o'quvchining savodxonlik darajasini belgilaydi. Agar atrof-muhitfa

savodli yozishga, adabiy til me'yorlariga rioya qilishga ahamiyat berilsa, o'quvchi ham bunga intiladi. Zamonaviy axborot texnologiyalari va ijtimoiy tarmoqlarda yozma mulqotning kengayishi yozma nutqning yangi shakllarini yuzaga keltirdi. Biroq qisqartmalar va norasmiy yozuvlardan ortiqcha foydalanish savodxonlikka salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli raqamli muhitda ham adabiy til qoidalariga amal qilish muhimdir.

Yozma nutqni rivojlantirishda mashq va amaliy faoliyat hal qiluvchi ahamiyatga ega. Doimiy yozish, yozilgan matnlarni qayta o'qib chiqish va tahrirlash yozma nutqni takomillashtiradi. o'quvchi o'z xatolarini anglab, ularni tuzatishga harakat qilgan sari yozma nutqi ravon va mukammal boradi. Yozma nutq bir martalik mashg'ulot natijasi emas, balki uzluksiz mehnat va izlanish mahsulidir.

Xulosa qilib aytganda, yozma nutqni to'g'ri shakllantirish til bilimlari, tafakkur rivoji, psixologik holat, pedagogik ta'sir, o'qish madaniyati va ijtimoiy muhitning o'zaro uyg'unligi natijasidir. Ushbu omillarni hisobga olgan holda olib borilgan ta'lim jarayoni o'quvchilarning savodli mantiqiy va ravon yozish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Yozma nutqi rivojlangan shaxs esa jamiyatda o'z fikrini erkin ifodalashga qodir, mustaqil va ijodkor inson sifatida kamol topadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mahmudov N. Rafiyev A. o'zbek tili. Umumta'lim maktablari va pedagogika oliygohlari uchun darslik. - Toshkent: o'qituvchi.
2. Yo'ldoshev B. Nutq madaniyati va uslubi asoslari. - Toshkent: Fan.
3. Abdullayev A. Hozirgi o'zbek adabiy tili. - Toshkent: Fan.
4. g'ulomov A. O'zbek tilshunosligi masalalari. - Toshkent: o'qituvchi.
5. Karimov I. Ta'lim va tarbiya masalalari. - Toshkent: o'zbekiston